

*Науковий керівник: д. е. н., проф. Побережець О. В.
Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКУ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ

В різні епохи формування та функціонування податкова система залишається важливим елементом наукових праць багатьох вчених. Податки представляють собою необхідний та вагомий аспект всіх економічних відносин у світі.

Сьогодні є актуальними проблеми теорії оподаткування та методологічних засад її формування, що є вагомими елементами побудови ефективної системи оподаткування. Разом із тим для сучасної системи оподаткування недостатньо досліджено питання оптимальності функціонування системи вітчизняного оподаткування та проблема процесу розвитку й теоретичного обґрунтування процесу становлення оподаткування.

Зародження податкової системи починалося із виникненням держави, а питання теорії оподаткування беруть свій початок у кінці XVIII століття у Європі. А. Сміт досить вдало свого часу висловив: «Щоб підняти державу з найнижчих щаблів варварства до вершин добробуту, потрібні лише мир, розумні податки і терпимість в управлінні» [1, с. 58]. Його думка є актуальною і сьогодні.

В умовах сьогодення податки є фінансовою основою усіх держав з сучасною і розвинутою економікою. Економічне становище будь-якої держави світу є в прямій залежності від ефективності функціонування багатьох аспектів, одним з важливіших - це податкова система країни.

Питанням вдосконалення проблем оподаткування та пошукам шляхів до розуміння оподаткування присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні вчені-

економісти, а саме: І. Алексєєв, Л. Амбрик, В. Андрущенко, Ф. Бене, В. Буряковський, В. Геєць, С. Герчаківський, А. Даниленко, О. Данілов, В. Дем'янишин, О. Десятнюк, Ю. Іванов, О. Кириленко, А. Крисоватий, І. Луніна, Д. Рікардо, А. Сміт, М. Тургенєв та інші.

Відомий економіст М. І. Тургенєв визначає головне призначення податків таким чином: «Податки є засобом для досягнення мети суспільства або держави, тобто мети, яку люди собі припускають об'єднуючись в суспільство або при утворенні держав» [2, с. 121].

Що стосується наукового підходу до терміна «податок», то тут існують суперечності. Проблема розуміння його змісту полягає в тому, що податок є одночасно економічним, правовим, господарським і соціальним явищем. Тому при визначенні цього поняття необхідно звернутися до праць і досліджень видатних вчених.

Так, на думку В. В. Буряковського податок - встановлені вищим органом законодавчої влади обов'язкові платежі, які сплачують фізичні та юридичні особи в бюджет у розмірах і в терміни, передбачені законом [3, с. 284].

В. Л. Андрущенко вказує, що податок – це демократичні за процедурою встановлення, але примусові за формою стягнення платежі індивідів і корпорацій, призначені для трансферу фінансових ресурсів із приватного сектора в державний з метою фінансування суспільних, загальнонаціональних, урядових потреб способом, альтернативним емісії та позикам [4, с. 29].

Але згідно з Податковим кодексом України податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [6]. З огляду на це можна виокремити такі ознаки податку: обов'язковість; безумовність; надходження до бюджету; справляння платником; сплата відповідно до норм Податкового кодексу України. Отже, погоджуючись з думкою науковців, вважаємо, що податок – це загальнообов'язкові платежі, що сплачують фізичні та юридичні особи, в установленому розмірі та установленому терміні в бюджети всіх рівнів.

На нашу думку, для того, щоб платіж мав назву «податок», відповідав його сутності та змісту і відрізнявся від інших платежів, йому необхідно мати відповідні ознаки. До них відносимо: законність – встановлення і введення податків від імені держави; імперативність (тобто обов'язковість) – відповідність нормам податкового права, незалежно від розсуду суб'єкта оподаткування; податки вносяться до бюджету; податок – це відчуження частини власності суб'єктів на користь держави; нецільовий характер – податки не мають цільового призначення; безоплатність (безеквівалентність) – держава не зобов'язана надати платнику будь-який еквівалент внесеному платежу; однобічний характер встановлення – податкові відносини мають односторонню спрямованість – від платника до держави; регулярність внесення - податок вноситься в бюджет періодично, у встановлені законодавством строки; існують у грошовій формі.

Згідно з Податковим кодексом України існують обов'язкові елементи податку, такі як: платник податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, порядок обчислення податку, податковий період, податкові пільги, строк та порядок сплати податку, строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку [5].

Щодо сутності податків науковці О. Василик та В. Федосов, зазначають, що економічна теорія характеризує податок як специфічну форму економічних відносин держави із суб'єктами господарювання, різними групами населення і фактично з кожним членом суспільства. І специфіка таких взаємовідносин полягає в тому, що держава є визначальною дійовою особою, а платник податку – виконавцем вимог держави. Стягнення державою на користь суспільства певної частки валового продукту у вигляді обов'язкового внеску становить сутність податку [4, с. 124].

О. В. Дьомін зазначає, що сутність податку полягає у відчуженні державою на свою користь належних приватним особам грошових коштів [6, с. 68].

За економічним змістом податки є інструментом державного розподілу і перерозподілу доходів та фінансових ресурсів.

Суспільний зміст податків необхідний, бо дає державі змогу впливати на сферу економічних відносин у країні.

Отже, однією з найефективніших форм управління ринковою економікою є податкове регулювання, тому що податки є основним джерелом доходів держави й виступають важливим економічним інструментом стимулювання та регулювання виробництва, забезпечення соціальних гарантій, стимулювання ділової активності.

На сьогоднішній день чітка податкова система є запорукою функціонування ефективної економіки України, бо через податки здійснюється тісний контакт держави з юридичними і фізичними особами щодо формування, розподілу й перерозподілу їхніх доходів.

Список використаних джерел

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов [Текст] / А. Смит // КЛЮЧ. - 1993. – 156 с.
2. Тургенев Н. И. Опыт теории налогов [Текст] / И. Н. Тургенев // Статут. - 1998.- С.121-268
3. Буряковський В. В. Податки [Текст] / В. В. Буряковский // Пороги. - 1998. – 614 с.
4. Андрущенко В. Л. Податкова система: навч. Посіб [Текст] / В. Л. Андрущенко // ЦУЛ. - 2015. - 416 с.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 02.12.2010. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> - Назва з екрана.
6. Демин А. В. Налоговое право [Текст] / А. В. Демин // РИОР. - 2008. – 382 с.